

פתח דבר

צה"ל, כמו כל צבא בעולם, מורכב בעיקר משני מערכים האחראיים על תפקודו השוטף. כל צבא מודרני עומד על שתי רגליים: מערכי בניין הכוח ומערכי הפעלת הכוח. בצה"ל מתחלקת האחריות בין שתי הפונקציות האלה בין החילות והזרועות המופקדים בעיקר על פיתוח תורת הלחימה, ההצטיידות באמל"ח, הארגון והאימונים. החילות אחראים על הכשרתם של הלוחמים ותומכי הלחימה השונים: לדוגמה, חיל הרגלים, ובראשו קחצ"ר (קצין חי"ר וצנחנים ראשי) אחראי על הכשרת לוחמי הרגלים; חיל השריון, ובראשו קשנ"ר (קצין שריון ראשי) אחראי על הכשרת לוחמי השריון ועל הפעלת כלי הרכב המשוריינים העומדים לרשותם. מז"י (מפקדת הזרוע לבניין הכוח ביבשה) אחראית על שניהם וכן על יתר יחידות הדרג המסתער והדרג המסייע הלוחמים ביבשה (ההנדסה, התותחנים, והאיסוף הקרבי). במקביל עוסקת הרגל, או הזרוע השנייה, בהפעלת הכוח. הזרוע הזאת מורכבת מפירמידת פיקוד שבתחתיתה היחידות הבסיסיות מהמחלקה והפלוגה עד האוגדה, הגיס והפיקוד. המטכ"ל משמש כמפקדת זרוע היבשה המפעילה אותו באמצעות הפיקודים המרחביים.

בשל הרצון למיצוי הכוח משמשים בסיסי ההדרכה בצה"ל באופן מסורתי גם כמסגרות לחטיבות לוחמות, המצטרפות יחד עם השלמות מילואים לסדר הכוחות של צה"ל בעתות מלחמה. כך המצב בנוגע לבית-הספר לקצינים (בה"ד 1) וכך גם בנוגע לבית-הספר לשריון. יתרה מזו, בעבר היה מקובל שמפקדים בכירים מתחום בניין הכוח ישמשו מפקדי עוצבות בעת מלחמה. המצב הזה בא לידי ביטוי מובהק במלחמות העבר כאשר מפקד גיסות השריון במלחמת ששת הימים ישראל טל היה מפקד עוצבת הפלדה (אוגדה 162) במלחמה, וראש מה"ד אריאל שרון היה מפקד האוגדה שכבשה את אבו עגילה. כך היה גם בנוגע לבית-ספר לשריון - חטיבה 460 במלחמת יום הכיפורים ירדה לסיני והפכה לעוצבה לוחמת של פיקוד הדרום.

מטבע הדברים, מכיוון שיחידות העוסקות בהכשרת לוחמים מיועדות גם להילחם בשדה הקרב, האמינו רבים שההכשרה של מפקדיהן גבוהה יותר מכיוון שהגיעו לתפקידי ההדרכה לאחר שהוכיחו עצמם כמפקדים בשדה, ולכן

הם יוכלו לעמוד טוב יותר במצבי הקיצון של לחימה בשדה הקרב. בקיץ 2014 התברר שתפיסת העולם הזאת הוכיחה שוב את עצמה. בית־הספר להכשרות לוחמי שריון, חטיבה 460 - חטיבת בני אור, הופעל ככוח לוחם של צוות קרב חטיבתי. בלחימה התברר שוב, ובדרך הנחרצת ביותר, כי לוחמי שריון העוסקים בהדרכה ובהכשרה מסוגלים להיות לוחמים המבצעים את המוטל עליהם על הצד הטוב ביותר. דווקא הכשרתם המקצועית הממושכת הופכת אותם ללוחמים טובים בשדה הקרב - גם בנתוני פתיחה גרועים יחסית.

החטיבה לחמה לא כחטיבת שריון אלא כצוות קרב מעורב הכולל אלמנטים משמעותיים של חי"ר והנדסה לצד מסגרות השריון האורגניות. הפיקוד המיומן בימי שגרה להכשיר לוחמים במקצועות השריון השכיל להפעיל בלחימה את המדריכים והמפקדים מבית־הספר עצמו - לצד חניכים מזדמנים ולצד יחידות אחרות שסופחו כאמור לחטיבה ממסגרות אחרות ושונות, בין היתר צוותים מיחידת מגלן שצורפה לצוות הקרב החטיבתי. כל אלה לחמו יחדיו בשטח עירוני צפוף מאוד, מבוצר וממוקש, שטח רווי מלכודות לטנקים מכל מין וסוג ונשק נ"ט מגוון. הכוח לחם ללא יתרון הפתעה. הניידות שלו הייתה מוגבלת מאוד בשל תנאי השטח הבנוי. הוא הופעל בהתרעה קצרה יחסית, וכמעט ללא אפשרות להתאמן ללחימה. חלק מצוותי הטנקים לא הכירו כלל זה את זה, ונפגשו לראשונה בבטנה של המרכבה סימן 4 עם היציאה לקרב.

למרות כל אלה, למרות הצורך לעשות מטמורפוזה ולהפוך מבית־ספר לחטיבה לוחמת ולמרות הצורך לאמץ וללמוד במהירות תוכנית לחימה שונה ולא מתוכננת, היה "צוק איתן" סיפור הצלחה. החטיבה עמדה בכל המשימות שהוטלו עליה בלי לאבד ולו טנק אחד.

התוצאות האלה הוכיחו כי בפרפראזה על אמרתו המפורסמת של מארק טווין השמועות על מותו של הטנק ככלי לחימה בשדה הקרב המודרני היו מוקדמות מדי. הטנקים של בני אור וכן המפקדים והמדריכים, שנהפכו בהתרעה של שעות ללוחמים, המציאו מחדש את עצמם ואת לוחמת השריון בכלל בשדה הקרב המודרני. הם גם הוכיחו כי בית־הספר הצבאי יכול בהכנה מתאימה להפוך בהתרעה קצרה מאוד ליחידה לוחמת, שאיכותה אינה נופלת מזו של

יחידות לוחמות אחרות שהוכשרו לחימה ולא עסקו בהדרכה ובהכשרה. חטיבת ההכשרות של בני אור יצאה ממבצע "צוק איתן" כשהיא עומדת היטב על שתי רגליה: על זו של בית-ספר שתפקידו להכשיר ולחנך את לוחמי השריון של צה"ל, וגם על זו של גוף לוחם ומתמרן בעל מיומנויות לחימה גבוהות ויכולות הסתגלות לתנאים לא מוכרים.

סיפורה של החטיבה במהלך "צוק איתן" הוא סיפורו של האדם הלומד, החושב והנלחם - האדם שבטנק שניצח למרות נתוני הפתיחה הקשים.

ההישג הזה לא הושג יש מאין.

במשך כל קיומה של מדינת ישראל התפתחה בצה"ל תורת השריון. תחילתה בקומץ עלוב של כלים משוריינים שהושגו באקראי ובלוחמים יהודים ואחרים שהגיעו מכל רחבי תבל להתנדב לצבא הישראלי, במסגרת גדוד שכל אחת מפלוגותיו דיברה בשפה שונה (רוסית, אנגלית, עברית ויידיש). תורת השריון של צה"ל התפתחה במשך שנים רבות של לימוד, הדרכה וגיבוש תורת, ושיאה במלחמות ישראל שבהן השתתפו הן בוגרי בית-הספר והן מוריו, מדריכי השריון, הנהפכים בעת לחימה ללוחמים מן השורה. כך היה בכל מלחמות ישראל, וכך היה גם ב"צוק איתן". סיפור ההצלחה של המבצע בעזה תחילתו כאמור שנים רבות קודם לכן - שנים שבהן גובשה תורת הלחימה של השריון ונוצרה ההכרה בכך שבית-הספר שבו נלמדת התורה הזאת יהפוך בעת הצורך ליחידה לוחמת מן הטובות שיפעלו במסגרת המאמץ להשיג הכרעה בשדה הקרב.